Министерство кунĕнчен

Малтисем – малаллах, кайрисен туртăнмалла

Юн кун республикăра йăлана кĕнĕ тăрăх министерствăсемпе патшалăх службисен кунĕ иртрĕ. Пирĕн районта çавна май ЧР Президент администрацийĕн вырăнти хăй тытăмлăх органĕсемпе çыхăнса ĕçлекен пай ертӳçи Л.А. Читнаев, ЧР Ял хуçалăх министерствин кадр политикин тата вĕрентӳ ĕçĕн пайĕн ертӳçи Г.П. Таланцева, бухгалтери учечĕн тата ревизи ĕçĕн пай пуçлăхĕ С.В. Максимова, ЧР патшалăх ветеринари службин ертӳçин çумĕ С.И. Скворцов килсе çитрĕç.

Чи малтанах вĕсем район пуçлăхĕпе Ю.А. Ивановпа тĕл пулчĕç. Юрий Александрович вĕсене районăн кăçалхи 7 уйăхри социаллă экономика аталанăвĕпе паллаштарчĕ. Унтан вĕсем, 3 ушкăна пайланса, районти ĕç коллективĕсемпе тĕл пулчĕç.

Пĕрремĕш ушкăн чи малтанах Турайри участок больницине пулчĕ. Тӳрех палăртмалла, кунта шалта çеç мар, территоринче те тирпейлĕ. Тăрăшуллă коллектив халăх сывлăхне малти вырăна хурать.

– Эмелсемпе питĕ лайăх, йĕркеллĕ тивĕçтереççĕ. Паянхи кун ыйтакан медицина оборудованийĕсем пулсан тата лайăх пулмаллаччĕ,- чăтаймарĕç хăйсен ĕмĕтне-кĕтнине пĕлтермесĕр кунта ĕçлекенсем. Ку тăрăхра пурăнакансем газ кĕртме кайнă укçа-тенке каялла таварса парас ыйтăва та хускатрĕç.

Асăннă ушкăна çавăн пекех "Дан" чикĕллĕ яваплăхлă обществăн, "Нива" агрофирма ĕçĕ-хĕлĕпе паллаштарчĕç. "Нива" АФ çак кун вырмана тухнă. К. Иванов яч.хис. хуçалăхăн комбайнĕ уйра тырă выратчĕ.

"Агроурожай" вара юн кун шăпах вырмана вĕçленĕ. Кунта тепĕр 10 кунтан çĕрулми кăларма тухма хатĕрленеççĕ. Çак ĕçе хутшăнма кăмăл тунисем 40ĕн пур ĕнтĕ хуçалăхра.

Чкалов ячĕпе хисепленекен хуçалăхра кĕрхи культурăсене акма çĕр хатĕрлесе пĕтернĕ. Акма çеç пуçламалла. Суворов ячĕллĕ хисепленекен хуçалăхра та ку енĕпе лару-тăру лайăх.

"Чемеево" хуçалăхра кĕр тыррисене кĕлете кĕртнĕ ĕнтĕ. Юн кун унта урпа ани çинчи ĕçсем пыратчĕç. Çав кун вырма ĕçне кая юлнă "Сеятель" уйĕсенче те 3 комбайн уя тухрĕç. Кӳршĕсене хăваласа çитме хăйсен хăвăртлăхне хытах пысăклатма тивет.

Асăннă информаци ушкăнĕ ĕç коллективĕсемпе ирттернĕ тĕлпулура наци проекчĕсем епле пурнăça кĕни, çывхарса килекен ЧР Патшалăх Канашĕн депутачĕсен суйлавне хатĕрленес ĕçсем епле пыни пирки те пулчĕ сăмах. Çул тăвассипе çыхăннă ыйтусем çине те тĕлпулусенче хуравсем илчĕç çынсем.

Тепĕр ушкăн вара хăйĕн ĕçне "Колос" акционерсен хупă обществинчен пуçларĕ. Вăхăтра вырмана тухайман хуçалăх уйĕнче 2 комбайн малтанхи каçалăксене выратчĕ.

– 3-мĕш комбайн ыран хутшăнать вĕсен çумне,-терĕ хуçалăх ертӳçи Е.К. Спрыгин. – Ĕçлекенсене ĕç условийĕсемпе паллаштарнă. Кăнтăрла столовăй уя тухать.

Ĕçе кая юлса пуçланине, Евгений Константинович укçа-тенкĕ çителĕксĕррипе çыхăнтарать.

– Хуçалăха панкрутран туртса кăлартăмăр, ĕç укçин парăмĕсене пĕтертĕмĕр. Витаминлă курăк çăнăхĕ хатĕрлемелли оборудовани çине те нумай укçа-тенкĕ тăккалама тиврĕ, - ăнлантарать вăл.

Вырмана вĕсем 2-3 эрне хушшинче вĕçлесшĕн. Хуçалăхри сысна фермине хĕле хатĕрлессипе çыхăннă ĕçсене вара вырма пĕтмесĕр пуçлама шутламаççĕ иккен. Кунта вăй хуракансем 10ăн. Хуçалăх ĕççенĕсен списокпа 66 пулсан, тӳрремĕн ĕçе хутшăнакансем 30ăн.

– Çур аки вăхăтĕнче механизаторсен ĕç укçи 8 пине ларнă пулсан, вырмара та унран кая пулмалла мар, - шантарать ертӳçĕ.

Катькас ял тăрăхне кĕрекен ялсенче пурăнакансем те çитсе килекен суйлав пирки те лайăх пĕлеççĕ. Кунта хатĕрленӳ ĕçĕсем пыраççĕ. В.Г. Лебедева ертсе пыракан ветеринари участокĕнче вара йăлтах йĕркеллĕ. 18 çул çак ĕçре тимлекенскер, 15 ялти, "Колоспа" "Отенов" хуçалăхсенчи выльăх-чĕрлĕхе чиртен асăрхаса пăхса тăрать.

"Волга" чикĕллĕ яваплăхлă обществăра кăмăл çĕкленчĕ. Кунти вырма ĕçĕсем те кал-кал пыраççĕ. Кĕр тыррисем акма çĕр хатĕрлесе пĕтернĕ. Кĕрхи çĕртме сухи те тăваççĕ. Выльăх апатне те çителĕклĕ янтăланă.

Тăрăшакан çын ĕç укçине тивĕçлĕ илни кăмăллах вара. Кунта вăл комбайнерсен 10 пине, водительсен 6 пине ларать. Фермăра вăй хуракансен те ку тĕлĕшпе ӳпкелешмелли çук 3500-4500 тенкĕ.

– Пĕрре çакăнта ĕçлеме пуçлана та çак ĕçех чун туртать,- тет 25 çул пăру ферминче вăй хуракан Л.П. Шамитова. Унпа пĕрле ĕçлекен Л.М. Васильевапа Н.В. Соловьева та кăмăллă хăйсен ĕçĕпе.

– Ытти ертӳçĕсем перекетлеме тăрăшăр, - тетчĕç. Çамрăк хуçа çамрăклах пăхать. Ан хĕрхенĕр, лайăх çитерĕр выльăхсене, тет, – кăмăллăн калаçаççĕ пăру пăхакансем. Çакăн результачĕ те куç умĕнчех: выльăхсен талăкри ӳт-хушăлăхĕ 800 грамм. Кулленхи сăвăм та пысăк. Анчах та вăл пĕлтĕрхи çак шайран чакни вара ырламалли япалах мар.

Ĕне ферминче, акă, ĕнесене çĕнĕ технологипе тытма витене реконструкцилес ĕçсем пыраççĕ.

– Ку тĕлĕшри чи пысăк йывăрлăхсем хыçра ĕнтĕ. Халь палăртнине пурнăçлатпăр,- тет хуçалăх ертӳçи Ю. В. Данилов, Мордовирен ку тĕлĕшри опытпа паллашма кайсан çунатланса килнĕскер.

Хуçалăхра малтан 120 çын пулнă пулсан, халĕ 60ăн çав ĕçсене ĕлкĕрсе туса пыраççĕ.

Информаци ушкăнĕ "Хлебороб" хуçалăхĕнчи ĕне ферминче те пулчĕ. 3 эрне каялла ĕçе кӳлĕннĕ çамрăк заведующи Е.А. Сапожникова фермăра ĕçлекенсем яваплăха туйса ĕçлеме пуçланине, территори тирпейлĕхĕшĕн тăрăшнине те палăртрĕ.

– Ку шăматкун субботник иртерме палăртнă,- терĕ вăл.

Фермăна хĕле хатĕрлес ĕçсем те кунта пыраççĕ. Ĕнесене, нумайрах сĕт паракannисене, талăкра 3 хутчен сăваççĕ. Эрне каялла кунта холодильник вырнаçтарнă. Коллектив валли ĕç условийĕсем тивĕçтермеллискерсемех: тислĕк кăлармалли оборудовани юсавлă, сĕт пăрăхĕ пур. Ĕç укçи вăхăтра параççĕ. Ĕçле те ĕçле. Çапла тăваççĕ те кунта.

3-мĕш информаци ушкăнĕ вара Москакасси, Мăн Сĕнтĕр ял тăрăхĕсенче пулчĕ. Кунти ĕç коллективĕсемпе тĕл пулчĕ. Вĕсен ыйтăвĕсем çине хуравларĕ.

Юлашкинчен министерствăсемпе патшалăх службисен кунне хутшăнакансем район пуçлăхĕпе Ю. А. Ивановпа тепĕр хут тĕл пулчĕç. Халăх хускатнă ыйтусене татса памалли çул-йĕрсене палăртрĕç.

Л. ТУКТИНА.

Сăн ӳкерчĕксенче: "Хлебороб" сĕт-çу ферми заведующийĕ Е.А. Сапожников коллектив ĕçĕпе кăмăллă; информаци ушкăнĕ пĕтĕмлетӳсем тăвать.

Автор сăн ӳкерчĕкĕсем.

Цифрăсен чĕлхипе

Районăн экономикăпа социаллă аталанăвĕн кăçалхи январь - июль уйăхĕсенчи кăтартăвĕсем

Район территорийĕнче 177 ял, 16 ял тăрăхĕ. Район территорийĕ 84,5 пин гектар йышăнать. 26 ял хуçалăх предприятийĕ, 8 промышленность предприятийĕ, потребительсен 2 обществи, 58 хресчен (фермер) хуçалăхĕ, районти çыхăну узелĕ тата 19 çыхăну уйрăмĕ, 20 АТС вырнаçнă.

Район территорийĕнче 19 автобус маршрутчĕ йĕркеленĕ. Кунсăр пуçне 17 маршрутпа уйрăм предпринимательсен пассажирсене илсе çӳреççĕ.

Уйрăм харпăрлăхра 2522 çăмăл автомашина, груз турттармалли автомашинăсем 580, тракторсем 286 шутланаççĕ.

Районта вырăнта регистрациленнисем 36,7 пин çын пурăнать, вăл шутран Муркашра – 3189 çын.

Çулталăк пуçланнăранпа 214 çын çуралнă (2005 çулхи çав вăхăтра 220), 412 çын вилнĕ (379 çын).

Районĕпе çичĕ уйăхра 404 миллион та 818,9 пин тенкĕлĕх продукци реализациленĕ. Ку вăл пĕлтĕрхи çав вăхăтрипе танлаштарсан 112 процент пулать. Продукци реализациленин пĕтĕм шайĕнче ял хуçалăх предприятийĕсен продукцийĕ 160 миллион та 146,9 пин тенкĕпе, промышленность предприятийĕсен продукцийĕ 244 миллион та 672 пин тенкĕпе танлашать. "Муркаш издательство çурчĕ" патшалăх унитарлă предприяти, "Сундырь-Хлеб" общество, ""Моргаушагропромснаб", "Сеспель", "Вита" предприятисем, "Моргаушрайгаз" филиалĕ, Муркашри тата Сĕнтĕрти пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх предприятийĕсем пĕлтĕрхинчен ӳсĕмлĕрех ĕçленĕ.

Çулталăк пуçланнăранпа 38 миллион та 216 пин тенкĕлĕх тӳлевлĕ пулăшу панă. Иртнĕ çул çак вăхăта ку кăтарту 27 миллион та 741,4 пин тенкĕпе танлашнă. "Моргаушрайбыт" предприятире ку енĕпе кăтартăва иртнĕ çулхинчен 37,6 процент ӳстерме пултарнă пулсан, "Нежность" предприятире 67,4 процент чакарнă.

Ваккăн сутмалли тавар çаврăнăш калăпăшĕ 188 миллион та 914 пин тенкĕпе танлашнă. Мăн Сĕнтĕр райповĕ тавар çаврăнăш калăпăшне пĕлтĕрхи çав вăхăтринчен 24,3 процент, Муркаш райповĕ 20,2 процент ӳстернĕ.

Çулталăк пуçланнăранпа пĕтĕмпе 3102 тонна (иртнĕ çул çав вăхăтра 2771 тонна) аш-какай, 29163 тонна (иртнĕ çул 27316 тонна) сĕт туса илнĕ. Районĕпе кашни ĕнерен вăтамран 2419 килограмм, çав шутран ял хуçалăх предприятийĕсенче – 2385 килограмм сĕт сунă. Чăхсенчен пĕтĕмпе 33 миллион та 953 пин çăмарта илнĕ (пĕлтĕрхипе танлаштарсан 117,4 процент). Кашни чăх пуçне вăтамран 184,8 çăмарта илнĕ. Самăртма хупнă мăйракаллă шултра выльăхсен талăкра вăтамран 494 грамм, сыснасем 343 грамм ӳт хушнă.

Усă куракан кашни 100 гектар çĕр пуçне 49,3 центнер аш-какай, 463,9 центнер сĕт туса илнĕ.

Районĕпе августăн 1-мĕшĕ тĕлне 23406 пуç (пĕлтĕр çав вăхăта 23249 пуç) мăйракаллă шултра выльăх (çав шутран пĕрлешӳллĕ хуçалăхсенче 9315 пуç, уйрăм çынсен хуçалăхĕсенче 14091 пуç), сыснасем 25266 пуç (пĕлтĕр 19622 пуç), сурăхсемпе качакасем 11808 пуç (пĕлтĕр 10260 пуç), кайăк-кĕшĕк 285,7 пин пуç (пĕлтĕр 270,6 пин пуç), лашасем 551 пуç (пĕлтĕр 700 пуç) шутланнă.

Ял çыннисенчен 3074 тонна (пĕлтĕр çав вăхăтра 2728 тонна) сĕт сутăн илнĕ. Çав шутран ял хуçалăх предприятийĕсем тăрăх 5,3 тонна, Муркаш райповĕ 502 тонна (пĕлтĕр 545,4 тонна), Мăн Сĕнтĕр райповĕ 481 тонна (пĕлтĕр 514 тонна), ытти предпринимательсемпе заводсем тăрăх 2086 тонна (пĕлтĕр 1616 тонна).

Аш-какай ял çыннисенчен 526 тонна илнĕ (пĕлтĕрхи çав вăхăтрипе танлаштарсан, 131,4 процент).

2006 çулхи январь-июль уйăхĕсенче 138 миллион та 16 пин пин тенкĕлĕх инвестицисемпе усă курнă.

Ĕçсĕррисем 47 çын шутланаççĕ, ĕçсĕрлĕх шайĕ 0,22 процентпа танлашать.

Э. СИМАКОВА,
район администрацийĕн экономика пайĕн пуçлăхĕ.

Çĕрлехи рейд

Каçхине. Тĕлĕрет йĕтем. Мехпарк та...

Шăпах çакăн пек ӳкерчĕк тухса тăнă çак кунсенче çĕрлехи рейда хутшăнакансен умне "Волга" чикĕллĕ яваплăхлă обществăра. Эсир пĕлетĕр ĕнтĕ район администрацийĕн пуçлăхĕ Ю.А. Иванов вырма вăхăтĕнче вырăнсенче ертӳçĕсен, специалистсен, хуçалăхра вăй хуракансен яваплăхне ӳстерес тĕллевпе çĕрлехи рейдсем йĕркелесси пирки ятарлă йышăну кăларнăччĕ. Унпа килĕшӳллĕн вырăнсене тухмалли график та пур. Район администрацийĕн, шалти ĕçсен пайĕн, пушар хуралĕн тата ытти служба ĕçченĕсем хутшăнаççĕ унта. Малтанхи рейдсем хыççăн йĕркене пăснă тĕслĕхсем ытлашши пулмарĕç пулин те, "Волгăра" иртнĕ рейд хыççăн вара кăмăл пăсăлчĕ унта хутшăнакансен. Асăннă хуçалăхра çĕрле йĕтем çинче пĕр çын та курăнмарĕ. Напольнăй сушилка çинче тырă тултарнă михĕсем çеç мĕскĕннĕн ларатчĕç ун чух. Ара, ма "кулянас" мар вĕсен. Пĕрпĕр "кукăр алă" çурăм çине çавăрса хурсан, ăçта лекес вĕсен. Хуçалăхшăнах усăллă пуласшăн-çке михĕсенчи тырă. Каçхи хурал йĕркеленĕ-ши кунта е вăл пĕр-пĕр канлĕ вырăнта тĕлĕк курсах çывăрать?

Йĕтемрен инçех мар вырнаçнă мехпаркра та пĕр чун та курăнмарĕ. Çунтармаллисĕрмелли материалсен шăпи те хумхантармасть-ши çакăншăн яваплă çынсене? Мĕн чухлĕ техника тата кунта. Е мĕн те пулин çухаласса кĕтеççĕ-ши?

"Рассвет" хуçалăхра, ав, йĕтем çинче çурçĕр иртни 2 сехетченех ĕçлеççĕ. Хуçалăх специалисчĕсем те пĕрлех вĕсемпе. Йĕтем çинче ĕçе сменăпа йĕркелекен хуçалăхсем те çук мар.

"Колосра" та çав каç кĕтмен пулмалла каçхи рейда хутшăнакансене. Сĕмтĕттĕмре пĕр çын мĕлки те курăнмарĕ. Пĕр йытă сасси те илтĕнмерĕ. Пирĕн патра кукăр аласене валли "пĕçертмелли" нимĕн те çук, тенĕ-ши?

Сирĕн хуçалăхра тата лару-тăру епле? Çитĕнтернĕ тыр-пула, хуçалăх пурлăхне сыхлассишĕн яваплă çынсем çĕрле хуп турттармаççĕ-и?

Л. ПАВЛОВА.

Конкурс

Ăстасем ăмăртĕç

Августăн 24-мĕшĕнче районти Культура çуртĕнче "Художество пултарулăхĕ урлă инвалидсен ăс-хакăлпа кăмăл-сипетне аталантарасси" социаллă проект планĕпе выставка иртет. Унта Муркашпа Элĕк районĕсенче тĕрлĕ çулсенчи пултаруллă инвалидсем хутшăнĕç, ăмăртăвăн программи те анлă. Çак енсемпе иртерме палăртнă:

– Чулран, йывăçран, йывăç çине эрешлесе çырасси, хăваран хатĕрсем çыхасси;

– çыравçă ăсталăхĕ: сăвăсем;

– халăх искусстви: тĕрлесси, çыхасси, çĕлесси;

– живописьпе графика ăсталăхĕ.

Жюри членĕсем лайăх паллăпа хакланă ĕçсем республикăра пулса иртекен выставкăна хутшăнĕç (2006 çулхи раштав). Выставка çĕнтерӳçисем укçан премие тата диплома тивĕçĕç.

Пултаруллă инвалидсене район, республика шайĕнче пулса иртекен ăмăртăва тĕплĕн хатĕрленсе хутшăнма ыйтас килет.

Р. ИЛЛАРИОНОВА.

Пĕлни пăсмасть

Çанталăка мĕнле пĕлмелле?

Барометрсăрах ыранхи кун çанталăк мĕнле пуласси епле пĕлмелле-ха? Ку ыйту çине кайăксем, чĕр чунсем, хурт-кăпшанкăсем, пулăсем, йывăççем хурав пама пултараççĕ.

Пĕлĕтсем йăрăмлансан, çумăр пулмасть, капан пĕлĕтсем – çумăра. Енчен те вăл хăмпăланса çăвать-тăк – вăраха тăсăласса, ирхине çума пуçласан – хăвăрт чарăнасса: ирхи хăна нумай тытăнса тăмасть, каçхи çумăр çĕрĕпех лӳшкĕ: каçхи çĕр каçать, теççĕ.

Кăвайт тĕтĕмĕ çӳле хăпарсан – çил пуласса, çĕр çумĕпе сарăлсан – йĕпе-сапана пĕлтерет.

Чĕкеçсемпе вĕршĕнсем аялта вĕçеççĕ – çумăра, çӳлте – ăшăтасса.

Вăрманта кайăксем юрлама пăрахрĕç пулсан, йĕпе-сапана кĕтсех тăр.

Вăрăм тунасем йышлăн вĕçсен çанталăк лайăхланать, найлатаççĕ, сăхаççĕ пулсан – çумăра.

Хĕлле сивĕ, çулла ăшă пуласса çăлтăрсем янкăр çутатнипе пĕлме пулать.